FILOLOGIYA VA PEDAGOGIKA

2026-yil
16 (35)-son

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK ELEKTRON JURNALI

RU

ФИЛОЛОГИЯ И ПЕДАГОГИКА

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ
МИНИСТЕРСТВА ДОШКОЛЬНОГО И ШКОЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

PHILOLOGY AND PEDAGOGY

EN

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL ELECTRONIC JOURNAL OF
THE MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

“Filologiya va pedagogika” ilmiy-metodik jurnali Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2024-yil 30-noyabrdagi 364/5-qarori bilan 10.00.00 – Filologiya va 13.00.00 – Pedagogika fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 2024-yil 19-avgustda 360240-raqami bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

2026-yil
16 (35)-son

e-ISSN 3060-4885

MAS'UL MUHARRIR
Nargiza Sotvoldiyeva

MUHARRIRLAR:
Shahobiddin Rasulov
Najmiddin Ermatov
Emma Torosyan
Shaxina Muxamedjanova

SAHIFALOVCHI
Ziyoda Komilova

Tahririyat manzili:
100011, Toshkent shahri
Navoiy ko‘chasi 30-uy.
Telefon: (55) 510-28-44,
(77) 358-57-67
e-mail: til_adabiyot@umail.uz
veb-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Materiallar
@FilologiyaPedagogikaBot
orqali qabul qilinadi.

Elektron jurnal 15.09.2026 da nashr etildi.

MUASSIS
O‘zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi
"Til va adabiyot ta'limi"
davlat korxonasi

FILOLOGIYA VA PEDAGOGIKA

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK ELEKTRON JURNALI

TAHRIR HAY'ATI:

10.00.00 – FILOLOGIYA

E'zozxon Karimova
O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Farhod Boqiyev
O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri o‘rinbosari
Azizbek Turdiyev
O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri o‘rinbosari
Farrux Jabborov
"Til va adabiyot ta'limi" – "Преподавание языка и литературы" – "Language and literature teaching" jurnali bosh muharriri
Baxtiyor Mengliyev
Toshkent Amaliy fanlar universiteti tadqiqotchi-professori, filologiya fanlari doktori
Baxtiyor Doniyorov
Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Nurafshon filiali professori, filologiya fanlari doktori
Anatoliy Lixodziyevskiy
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti professori, filologiya fanlari doktori
Oksana Gibraltarskaya
O‘zbekiston Milliy universiteti professori, filologiya fanlari doktori
Sherzod Atamuradov
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Mohichexra Boltayeva
O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali dotsenti, pedagogika fanlari doktori
Muxtarbay Kurbanov
Nukus davlat pedagogika instituti dotsenti, filologiya fanlari doktori
Anvar Bo‘ronov
Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti, ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Dilmurod Teshaboyev
Farg‘ona davlat universiteti boshlang‘ich ta'lim uslubiyati kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari doktori
Gulhida Ikromova
Farg‘ona davlat universiteti boshlang‘ich ta'lim uslubiyati kafedrasi katta o‘qituvchisi, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Aziza Axmedova
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi o‘zbek tili, adabiyoti va folklori instituti katta ilmiy xodimi
Iroda Nasimova
O‘zbekiston Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti katta o‘qituvchisi, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Ma'suma Mo‘minova
Shahrisabz davlat pedagogika instituti dotsent v.b., filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori

13.00.00 – PEDAGOGIKA

Qozoqboy Yo‘ldoshev
Toshkent Amaliy fanlar universiteti professori, pedagogika fanlari doktori
G‘ofir Hamroyev
Toshkent Amaliy fanlar universiteti tadqiqotchi-professori, pedagogika fanlari doktori
Xadicha Muxitdinova
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti professori, pedagogika fanlari doktori
Gulnora Mansurova
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, falsafa fanlari doktori
Sevara Ziyayeva
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti dotsenti, filologiya fanlari doktori
Indira Narkulova
O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti katta o‘qituvchisi, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Abduvali Daminov
O‘zbekiston Milliy universiteti ijtimoiy fanlar fakulteti huquqiy fanlar kafedrasi katta o‘qituvchisi
Gulnoza Uzokova
Qarshi davlat universiteti professori, pedagogika fanlari nomzodi
Lola Akramova
Toshkent davlat tibbiyot universiteti o'zbek tili va xorijiy tillar, pedagogika kafedrasi dotsenti
Zulfiya Ortiqova
Farg‘ona davlat universiteti boshlang‘ich ta'lim uslubiyati kafedrasi katta o‘qituvchisi, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Pulotjon Qaxorov
Samarqand davlat universitetining Urgut filiali dotsenti
Dilafruz Asqarova
Farg'ona davlat universiteti maktabgacha ta'lim kafedrasi o‘qituvchisi, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2024-yil 30-noyabrdagi 364/5-qarori bilan 10.00.00 – Filologiya va 13.00.00 – Pedagogika fanlari bo‘yicha doktorlik dissertatsiyalari (PhD, DSc) asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashr.

M U N D A R I J A

10.00.00 – FILOLOGIYA

Charos Yoqubova. "Zumrad va qimmat" ertagining adaptatsion transformatsiyasida an'ana va zamonaviylik 4
Elyor Mustafayev. Qiyosiy tahlil: ingliz va o'zbek tillarida frazeologik birliklarning semantik munosabatlari 7
Gulshod Shoyimova. "Otamdan qolgan dalalar" romanida dehqon obrazi: milliy ruhiyat va fojia tasviri 10
Nodira Sanoyeva. O'zbek bolalar hikoyalarida milliy odob me'yorlarini ifodalovchi lingvokulturemalar 12
Dilorom Hayitboyeva. Ubaydiy ruboiylarining vazn va qofiya tizimi 14
Nargiza Ergasheva. Ingliz va o'zbek maqollarida stereotiplarning manipulyativ - pragmatik salohiyati 16
Gulnoza Egamberdiyeva. O'zbek va ingliz hikoyalarida ayol obrazining psixologik talqini 19
Mexri Norova. Common Aspects of White Color Symbol in Modern English and Uzbek Poetry 21
Muborak Qudratova. Hozirgi zamon o'zbek she`riyatida askar mahkam ijodi 23
Shoira Axmedova. Adabiy suhbatlarda shoir qiyofasi 25
Muxlisa Tursunova. Julian Barnsning "Floberning to'tiqushi" metaromanida intertekstuallik 27
Nizomiddin Rajabov. Dubletlarning til tizimidagi o'rni va xususiyatlari 29
Darmonjon Sadullayeva. Shermuhmmad Munis she'riyatida talmeh san'ati (Xizr obrazi talqinida) 31
Sharofiddin Raxmatullayev. Buxoro viloyati gidronimlari lingvokulturologiyasi 33
Гулчехра Махмадиева. Взаимосвязь художественного пейзажа и пафоса в узбекском рассказе 35
Саодат Мирзаева. Роль цитат и литературных реминисценций в произведениях В.В.Набокова 38
Индира Наркулова. Семантическая деградация как лингвистический феномен в условиях генеративного искусственного интеллекта 40
Умида Хабибуллаева. Эвфемизмы как средство этико-риторической организации речи 43
Фахриддин Абдурахманов. Русский язык в языковом пространстве современного узбекистана 47
Рано Батырова. Символика вещного мира в романе Наринэ Абгарян «С неба упали три яблока»: от бытовой детали к культурной памяти» 50
Малика Вахабова. Фразеологическая репрезентация концепта «мать» в корейском языке 52
Iroda Usmonova. "Xamsa"ning temuriylashuvi: ijodiy taqlid, madaniy o'zlashtirish va siyosiy-estetik qayta kodlash 55
Наргиза Заирова. Концепция «Identity» в литературоведении и её художественная **реализация в произведениях Н.**С.Момадзя И Т.Кайыпбергенова 57
Olimjon Jumaboev. Yetti ramzi: mifologik va zamonaviy hikoyachilik kodi 60
Sabohat Anvarova. O'zbek va ingliz paremiologiyasida er va xotin obrazlarining ifoda xususiyatlari (o'zbek va ingliz xalq maqollari misolida) 63
Humoyun Homidov. Qo'rquv motivining mif va afsonalardagi ildizlari 65
Shahnoza Majidova. Surxondaryo viloyati oykonimlarining konversiya usulida yasalishi 67
Gavkhar Usmonova. Kazuo ishiguro romanlarida xotira makonlari: retrospektiv narratsiya va identitetning badiiy qurilishi 69
Iroda Xaydarova. Nutq birliklari derivatsiyasida morfemalarning sintaktik xususiyatlari va strukturaviy munosabatlari 72
Asila Vahobova. "Ma'suma" romanida ayol ruhiyatining badiiy talqini 75
Gulira'no Rakhmanova, Sevara Jumanova. Functional Features of Metapragmatic Units in English and Uzbek 77
Dilnoza Turgunboeva. English Phraseological Units Expressing Quantity: Semantic and Linguocultural Features 79
Gulira'no Rakhmanova, Sevara Jumanova. Functional Features of Metapragmatic Units in English and Uzbek 82
Xaydar Xamdamov. O'zbek badiiy matnida "og'ir", "qattiq" va "chuqur" leksemalarining kollokatsion kengayishi va semantik prosodiyasi 84
Guljahon Tursunpo'latova. Alisher Navoiy "Xamsa"sida ona va ayol timsolining ma'naviy-estetik konsepsiyasi 86
Sohiba Arzikulova. Hamza dramaturgiyasidagi ayol obrazlar tahlili (Maysara va Jamila obrazlari qiyosi misolida) 89
Umida Kabulova. Superfrazali turg'un birliklarni elektron lug'atlarda kodlashtirish 91
Muhabbat Tolibova. Nazar Eshonqul nasrida lingvomadaniy birliklar va ramziy konseptlarning diskursiv tahlili 93
Rajabboy Mattiyev, Mirkamol Ismailov. Ogahiyning "Zubdatu-t-tavorix" asaridagi ayrim umumeroniy o'zlashmalar haqida 95
Shaxnoza Nuriddinova. Tibbiy eponimlarda uchraydigan muammolar 97
Nigora Rasulova. "Nozik" mulamma'-muxammasi: janr, til va badiiyat tahlili 99
Nigora Qudratova. Shoira Shams ijodida lafziy san'atlar istifodasi 101
Husnida Tojiboyeva. Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romanida sintaktik parallelizmning lingvopoetik xususiyatlari 104

13.00.00 – PEDAGOGIKA

Akmal Yoqubov. Ta'lim muassasalarining raqobatbardoshligini oshirishda raqamli transformatsiyaning o'rni 106
Laylo Mirzoxidova. O'quvchilarda hayotiy ko'nikmalarni shakllantirishda 5E modelining ahamiyati 110
Ulug'bek Xo'jaqulov. Kolaborativ texnologiyalar asosida bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy-huquqiy kompetentlikni rivojlantirish 112
Diloram Fattakhova. Means of Speech Expression of the Uzbek Language and their Teaching in Russian Groups 114
Гулчехра Жабборова. Диалог с эпохой: методика анализа поэзии серебряного века в контексте языкового и духовно-нравственного развития школьников 117
Лола Туйлиева. Глаголы биологического состояния в текстах научного стиля: методика изучения русского языка как неродного 119
Райхон Аллаева. Моделирование как средство объяснения нового материала на уроках русского языка 121
Дилрабо Бабаева. Инновационные методы преподавания русского языка 124
Савлат Гафурова. Профессионально-ориентированное обучение русскому языку студентов высших учебных заведений 126
Замира Вафаева. Современные исследования использования художественного текста в обучении русскому языку 128
Nodir Ahmedov. Sharq mutafakkirlari pedagogik merosida axloqiy tarbiya g'oyalari va ularning tarix ta'limida qo'llanishi 130
Sevar Akhmedova. Modern Problems of Learning English 133
Abror Yuldoshev. Chet tili ta'limida milliy-madaniy yondashuv asosida nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirish 135
Feruza Zulxaydarova. Kasbiy ta'lim tashkilotlarida o'quvchilarga huquqiy ta'lim-tarbiya berishning umumdidaktik tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari 137
Muhayyo Shodmonova. A Decade of Research on the Development Ofcommunicative Competence in English Language Teaching: a Bibliometric Analysis 140
Lobar Fayzullayeva. Bo'lajak kadastr muhandislarining geoaxborot bilan ishlash kompetentligini rivojlantirish: pedagogik shart-sharoitlar va ilg'or xorijiy tajriba tahlili 145
Ulug'bek Xo'jaqulov. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-huquqiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari 147

Umida KABULOVA,
Andijon davlat chet tillari instituti
umumiy va qiyosiy tilshunoslik kafedrasi professori

SUPERFRAZALI TURG'UN BIRLIKLARNI ELEKTRON LUG'ATLARDA KODLASHTIRISH

Annotatsiya. Zamonaviy amaliy tilshunoslikning eng murakkab va ustuvor muammolaridan biri – superfrazali birliklarni (SFB) elektron lug'at bazalarida formal kodlashtirish. Bu vazifa nafaqat mazkur mikromatnlarning semantik xususiyatlarini tavsiflashni, balki ularni raqamli makonda algoritmik qoliplarga solishni ham talab etadi. Murakkab sintaktik butunlik (SFB) mohiyatan mazmuniy va grammatik jihatdan uzviy bog'langan, nutqda tugallangan konseptual ma'noni ifodalovchi gaplar zanjiridir. Mazkur maqolada biz matnli birliklarni kompyuter lingvistikasida kodlashtirish xususida so'z yuritamiz.
Kalit so'zlar: superfrazali birliklar, kompyuter leksikografiyasi, kodli format, raqamli ko'rinish, teglash, elektron lug'at, interpretatsiya, modellashtirish.
Annotation. One of the most complex and priority problems of modern applied linguistics is the formal coding of superphrase units (SFB) in electronic dictionary databases. This task requires not only describing the semantic properties of these microtexts, but also fitting them into algorithmic patterns in digital space. A complex syntactic whole (SFB) is essentially a chain of sentences that are semantically and grammatically interconnected and express a complete conceptual meaning in speech. In this article, we will discuss the coding of text units in computer linguistics.
Keywords: superphrase units, computer lexicography, coded format, digital representation, tagging, electronic dictionary, interpretation, modeling.
Аннотация. Одной из наиболее сложных и приоритетных проблем современной прикладной лингвистики является формальное кодирование суперфразовых единиц (СФЕ) в базах данных электронных словарей. Эта задача требует не только описания семантических свойств этих микротекстов, но и их вписывания в алгоритмические шаблоны в цифровом пространстве. Сложное синтаксическое целое (СФЕ) по сути представляет собой цепочку предложений, семантически и грамматически взаимосвязанных и выражающих в речи полное концептуальное значение. В статье мы рассмотрим кодирование текстовых единиц в компьютерной лингвистике.
Ключевые слова: суперфразовые единицы, компьютерная лексикография, кодированный формат, цифровое представление, тегирование, электронный словарь, интерпретация, моделирование.

Kompyuter leksikografiyasida axborotlarni kodli formatga o'tkazish – til materiallarini kompyuter dasturlari tahlil qila oladigan va tizimlashtirishga qodir bo'lgan raqamli ko'rinishga keltirish amaliyotidir. Mazkur jarayon o'z ichiga ma'lumotlar strukturasini shakllantirish, leksemalarni tizimli belgilash (teglash) hamda qidiruv algoritmlarining unumdorligini oshirish kabi strategik bosqichlarni qamrab oladi.

Elektron lug'at platformalarini modellashtirish va ularning funksionalligini ta'minlashda ma'lumotlarni interpretatsiya qilish (tizimlashtirish va indekslash) hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bu esa lug'at tarkibini raqamli tahlil etish, tezkor qidiruv va foydalanuvchiga vizual yetkazish jarayonlarini avtomatlashtiradi.

Elektron lug'atlar platformasi uchun SFB strukturasini shakllantirish quyidagi tizimli ilmiy-metodik bosqichlar asosida amalga oshiriladi:

1. Formal-struktural koordinatsiyalash va modellashtirish. SFB tarkibiga kiruvchi gaplararo bog'lanish usullari (zanjirsimon aloqa va parallel munosabatlar) raqamli indekslar va operatorlar korpusiga o'tkaziladi:

2. Anaforik munosabatlar identifikatsiyasi: matndagi olmoshlar, kontekstual sinonimlar va koreferentlik zanjirlarini kompyuter orqali avtomatlashtirilgan aniqlash va teglash tizimi yaratiladi.

3. Konnektorlar taksonomiyasi: *"shuning uchun", "binobarin", "xullas"* singari matn shakllantiruvchi va mantiqiy aloqani ta'minlovchi vositalarning semantik-logik vazifalari raqamli algoritm ko'rinishida kodlanadi.

Elektron lug'at bazalarida har bir superfrazali birlik muayyan konseptual soha yoki mikromavzu doirasida semantik jihatdan klassifikatsiyalanadi. Mazkur jarayon ontologik iyerarxiya tamoyillariga tayangan holda ikki bosqichda amalga oshiriladi: **1) denotativ sath; 2) konnotativ sath.**

Denotativ sathda matnning bevosita nima haqida ekanligi, undagi asosiy axborot va referensiyalar aniqlansa, konnotativ sathda esa muallifning matnga yuklagan yashirin ma'nosi, jumladan, emotsional-ekspressiv bo'yoqlar, kesatiq (ironiya) hamda pragmatik yo'naltirilganlik darajasi baholanadi.

Algoritmik tahlil va kodlashtirish tamoyillari. Kompyuter lingvistikasida superfrazali birlikni identifikatsiyalash — eng avvalo, uning sintaktik va semantik chegaralarini aniq belgilashni anglatadi. Ushbu maqsadlar uchun maxsus makro va mikrostruktura modellari ishlab chiqilib, XML maketlari orqali formatlanadi. XML formatidagi teglashga misol: **<sfb_tur=»hikoya_matni»>,<aloqa_markeri=»bog'lovchi»>.**

Elektron lug'at platformalarida superfrazali birliklar uchun shakllantiriladigan maxsus matnlar muayyan funksional komponentlar majmuasidan iborat bo'lishi shart.

Ilmiy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, SFBlarni raqamlashtirishda ulardagi transformatsion o'zgarishlar va dinamika eng murakkab bosqich hisoblanadi. Turg'un iboralar hamda frazeologik birliklar SFB muhitiga kirganda, ko'pincha, semantik modifikatsiyaga uchraydi (yangi ma'no kasb etadi).

Superfrazali birliklarni raqamli lug'atlarga kiritish va ularni kodlashtirish – an'anaviy, statik leksikografiyadan dinamik xarakterga ega bo'lgan kompyuter semantikasiga o'tishni ifodalaydi. Bu kabi murakkab vazifalarni bajarish zamonaviy tilshunosdan klassik sintaktik va paremiologik fundamental bilimlaridan tashqari, ma'lumotlar bazasini boshqarish (DBMS) hamda tarkibiy tilshunoslikning eng yangi metodologiyalarini mukammal darajada egallagan bo'lishni talab qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Yelena Karpilovkaning yondashuviga ko'ra [1], raqamli (kompyuter) lug'atlardagi maqola strukturasi unda ifodalangan til birliklari to'g'risidagi ma'lumotlarni tizimlashtirish, joylashtirish va vizual-grafik aks ettirishning o'ziga xos modelidir. Til materiallarini dasturiy ta'minot orqali joylashtirish moslashuvchan mexanizmga asoslanadi; bunda har bir axborot toifasi uchun alohida zona ajratiladi va ushbu qismlarning mavjudligi funksional ahamiyatga ega. Bunday raqamli formatni shakllantirish ma'lumotlar bazasini yaratish va leksikografik protsessorni

loyihalash bilan bir qatorda, elektron lug'atlarni ishlab chiqish jarayonining fundamental bosqichi hisoblanadi.

N.Sivakova elektron lug'atlarning gipermatnli tabiati an'anaviy "kompozitsiya" tushunchasini tubdan qayta ko'rib chiqishni talab qilishini ta'kidlaydi [2].

Xulosa qilsak, elektron leksikografik manbalarni ishlab chiqish ichki va tashqi o'zaro aloqalar tizimidan iborat murakkab strukturani modellashtirish va uning komponentlarini kompozitsion jihatdan tashkil etish jarayonidir. Bugungi kunda elektron lug'atlarni loyihalash bosqichlarini tartibga soluvchi yagona va universal tizim shakllanmagan. Biroq elektron lug'at yaratishning eng poydevor bosqichlari texnologik va konseptual jarayonlar hisoblanib, ular mutaxassisdan alohida ilmiy yondashuvni talab etadi. Aks holda, zamonaviy elektron leksikografiya mezonlariga mos kelmaydigan mahsulot yuzaga kelishi mumkin. Mazkur muammo, ayniqsa, ta'lim platformalari uchun mo'ljallangan o'quv lug'atlarini yaratishda yaqqol k'zga tashlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Карпиловка Е.А. Введение в прикладную лингвистику. М.: Наука, 2006.
2. Сивакова Н.А. Лексикографическое описание английских и русских фитонимов в электронном словаре: автореф. дисс. … канд.филол.н. Тюмень, 2004.
3. Кудашев И.С. Проектирование переводных специальных словарей. Хельсинки, 2007.
4. Лингвистико-информатические студии: Праці Украинского языково-информационного фонда Национальной академии наук Украины в 3 т.: т.3: Лексикография. Киев, 2018.
5. Сивакова Н. А. Лексикографическое описание английских и русских фитонимов в электронном словаре: автореф. дисс. … канд.филол.н. Тюмень, 2004.